

Marxism behövs

José Luis Rodríguez*

För att Kubas nya ekonomiska modell ska lyckas måste vi tillägna oss en ny ekonomisk kultur. Men det räcker inte att tala om en förändring av sinnelaget, utan att beakta att en sådan bara kan äga rum i en ny samverkan mellan individ och samhälle, inte som vars och ens enskilda viljeakt.

Ekonomisk kultur skapas med en samling kunskaper som gör det möjligt för medborgarna att förstå den ekonomiska politikens innebörd och syfte och bedöma ekonomins och produktionsförhållandenas utveckling, utifrån sina olika platser i samhället. Detta är absolut nödvändigt i ett skede av stora förändringar som omfattar ägandefrågorna och fördelningen av varor och tjänster.

Informera konkret och verklighetsanpassat

Det behövs mycket och bra information - och i tid - det är avgörande. Men detta lever våra institutioner inte alltid upp till, de väntar ofta tills det är oundvikligt, och då blir det ofta bristfälligt.

Det handlar om viktig grundläggande information - till alla - om allt nytt. Men för att förstå komplicerade beslut för en förändrad ekonomisk politik behövs mer än information, det behövs kunskap. Det handlar om hur bruttonationalprodukten ska fördelas mellan investeringar och konsumtion, varför höjda löner måste förenas med ännu större produktivitetssökning i arbetet, eller vad övergångslösningarna innebär.

Det handlar om att informera om alla olika frågor som följer med genomförandet av de 313 riktlinjer som antagits genom omfattande, folkliga rådslag. Men det kan vara svårt att förstå innebörden av t ex "Övergångslösningar för att minska underskottet i betalningsbalansen, som möjliggör exportintäkter och importersättningar och samtidigt löser de problem som har största omedelbar verkan på den ekonomiska effektiviteten, arbetsmotivationen och inkomstfördelningen, och skapar de nödvändiga infrastrukturella och produktiva förutsättningarna för att övergå till en högre utvecklingsnivå."

Om detta, som bara de allra mest insatta kan koppla till ekonomiskpolitiska åtgärder, inte förklaras mer konkret och detaljerat i förhållande till riktlinjerna så kommer folk att förvänta sig mer än vad som är realistiskt möjligt på kort sikt.

Marxism för att förstå sammanhangen

För att kunna informera och diskutera detta konkret och förståeligt måste sammanhangen förstås. Och tyvärr har en av de värsta konsekvenserna av den europeiska socialismens sammanbrott blivit både ett öppet avståndstagande och en underskattning av behovet av en marxistisk analys av den samtida ekonomiska utvecklingen.

Många av den så kallade realsocialismens teorier var schematiska och ledde till de politiska misstag som begicks i Östeuropa. Och här ingick de i de handböcker i Politisk ekonomi på universiteten från 60-till 80-talet. Detta trots

att vi var mycket tidigt ute med marxistiskt grundad kritik, som till exempel Che Guevaras "Kritiska synpunkter på den Politiska Ekonomin", som återpublicerades på Kuba 2006.

Nyliberalistisk inverkan

Under de senaste årtiondena har värdefull kritik - utifrån revolutionära ståndpunkter - mot realsocialismens politiska ekonomi stött på den ideologiska offensiv som tog fart efter socialismens sammanbrott i Östeuropa och forna Sovjetunionen. Socialismen har framställts som ett omöjligt alternativ till den nyliberala kapitalismen.

Det har lett till utmaningar som vårt socialistiska samhällsbygge mött inte har fått nödvändigt begreppsmässigt och teoretiskt stöd. Det har öppnat för förment lämpligare angreppssätt och en pragmatism som anser sig överlägsen under de nya förutsättningarna, och tenderat att motsätta sig utvecklingen av den marxistiska teorin.

Ett uttryck för denna negativa tendens under den postsovetjetiska tiden var att ämnena Ekonomisk politik och Planering försvann från universiteten, och därmed också utbildningen av lärare i denna viktiga disciplin. Den teoretiska forskningen om socialismens politiska ekonomi stagnerade.

För 10 år sedan underströk Fidel Castro (17 december 2005, tal på Universitetstrappan i Havanna) det akuta behovet av att beakta det socialistiska samhällsbyggets begreppsmässiga problem: "En slutsats jag dragit efter många år är att bland de många misstag vi alla har begått är det viktigaste misstaget att tro att någon visste hur socialismen kan byggas."

Vi behöver ta avstånd från de begrepp och idéer som utifrån falska förutsättningar ledde till de misstag Fidel hänvisade till, och återupprätta marxismens ekonomiska teori. Inte för att stilla intellektuell nyfikenhet utan som grundläggande utgångspunkt i den samhälleliga praktiken, för denna teori - vilket vår egen historia bekräftar - måste hela tiden underkastas verklighetens noggranna kontroll av sin giltighet.

Kunskap och deltagande demokrati

Vi får inte glömma att övergången till socialism krävde och kräver radikal förändring av produktionsförhållandena. Det medvetna bygget av ett nytt samhälle kräver kunskap för att förstå den ekonomiska och sociala utvecklingens lagbundenhet, komplikationer och motsättningar. Från kapitalismens många århundraden av häftig konkurrens och individualism skulle - och ska vi övergå till att förena alla samhällsmedborgares intressen och utveckla den medmänskliga solidariteten, grundad på samtycke, deltagande demokrati och en planering som inte styrs av marknadsmekanismerna. För detta behövs kunskap om den politiska ekonomin som grundval för en ekonomisk

forts sid 15

forts från sid 14

kultur och arbetarnas medvetna deltagande i ekonomins utveckling.

Det är livsviktigt att göra en objektiv analys av de socioekonomiska relationernas komplicerade ramar i dagens Kuba och utveckla det revolutionära tänkande och de begrepp som behövs för en strategi för en hållbar utveckling. Allt detta måste också ske samtidigt som vi antar den utmaning som normaliseringen av förbindelserna med USA utgör. USA har bytt metod, men inte syftet att driva fram en förändring av landets politiska system.

Översättning Eva Björklund, nerkortad version

*Dr. José Luis Rodríguez född 1946, forskare vid CIEM, Centrum för forskning om internationell ekonomi, professor. Ekonomi- och planeringsminister 1998-2009.

